

ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ КРАЇНИ

Донецький національний медичний університет імені М. Горького, м. Донецьк, Україна

Мета – розглянути формування сучасного механізму фінансування охорони здоров'я на етапі трансформаційного періоду країни.

Методи: інформаційно-аналітичний, системний, емпіричний.

Результати. Особливості розвитку фінансово-кредитного механізму країни багато в чому визначається характером формування стратегії фінансової системи суспільства з притаманними їй зв'язками та відносинами. Фінансові відносини впливають на рух грошової готівки у формі фінансових ресурсів відповідно до існуючих стадій. Отже, фінансовий менеджмент в охороні здоров'я охоплює систему принципів, методів, форм, прийомів управління ринковими механізмами в області фінансів із метою підвищення ефективності діяльності і конкурентоспроможності лікувальних закладів. Важливість організації сучасного механізму фінансування охорони здоров'я зростає в умовах швидких трансформаційних змін і дефіциту фінансових ресурсів як у самій системі медико-санітарної допомоги, так і в економіці України в цілому.

Висновки. Фінансовий механізм закладів охорони здоров'я відповідає технології фінансування згідно з розподілом державного бюджету з розрахунку на одного мешканця в рік. Але нарахованого бюджету відповідно до нормативних вимог недостатньо. Важливо інше: формування цін на платні медичні послуги має бути максимально гнучким на основі беззбитковості з урахуванням можливостей конкретного пацієнта. Звідси – необхідність розумного планування і формування фінансових ресурсів у лікувальних закладах.

Ключові слова: охорона здоров'я, трансформаційний період, лікувальні заклади, фінансовий менеджмент, фінансово-кредитний механізм.

ВСТУП

Фінансування охорони здоров'я – один із вагомих аспектів, який забезпечує соціальну захищеність населення в охороні здоров'я. Про це свідчать 10 основних фактів, наведених у висновках доповіді Всесвітньої організації охорони здоров'я про стан охорони здоров'я у світі за 2010–2014 рр. [3, с. 5].

Опанування принциповою схемою фінансового менеджменту і контролю за бюджетуванням має на меті отримати фінансовий прибуток, необхідний для прийняття управлінських рішень у сфері охорони здоров'я в умовах ринку, а також віднайти розумний компроміс фінансових можливостей та лікувальних витрат [4, с. 97].

Проблема вивчення механізмів управління фінансами стає актуальною в тих лікувально-профілактичних закладах (ЛПЗ), які намагаються віднайти різноманітні джерела прибутку й отримання коштів, як із державного бюджету, так і з підприємницької діяльності, або за допомогою інших способів (субсидій, інвестицій, страхування, контрактної передоплати з підприємства тощо). У багатьох випадках ці рухи асоціюються зі зростаючою управлінською автономією. Звідси – керівники-менеджери ЛПЗ постійно ведуть пошук різноманітних суспільних і приватних джерел

фінансування для здобуття засобів виживання закладу. Вони шукають методи хоча б часткового покриття витрат на охорону здоров'я і поліпшення зберігання якості медичної допомоги. На жаль, управління фінансовою сферою охорони здоров'я здебільшого не має достатньої менеджерської підготовки в аспектах бюджетування.

Питання організації фінансових механізмів закладів охорони здоров'я в період модернізації ринкових умов країни висвітлені в наукових працях багатьох вітчизняних та закордонних авторів [1–8]. Однак у жодній з них не представлені джерела фінансування у повному обсязі.

Мета роботи – розглянути формування сучасного механізму фінансування охорони здоров'я на етапі трансформаційного періоду країни.

Методи: інформаційно-аналітичний, системний, емпіричний.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Фінанси – складова частина виробничих стосунків громади, система економічних відносин формування й використання грошових ресурсів у процесі суспільного виробництва. Фінансова стратегія у трансформаційний період України наведена на рисунку 1.

Рис. 1. Вимоги до управління фінансовими відносинами в трансформаційний період України

Особливості розвитку фінансово-кредитного механізму країни багато в чому визначаються характером формування стратегії фінансової системи суспільства з притаманними їй зв'язками та відносинами. Фінансові відносини впливають на рух грошової готівки у формі фінансових ресурсів відповідно до стадій:

- первинний розподіл вартості (авансова частина, оплата праці, прибуток);
- перерозподіл вартості між суб'єктами (сплата податків, збирання платежів);
- використання (втрати).

Фінансовий менеджмент у медицині припускає управління рухом грошових потоків об'єкту охорони здоров'я, а так само фінансовими відносинами, які виникають у процесі розподілу і використання фінансових ресурсів [5, с. 35; 7, с. 142]. Отже, фінансовий менеджмент в охороні здоров'я охоплює систему принципів, методів, форм, прийомів управління ринковими механізмами в області фінансів із метою підвищення ефективності діяльності й конкурентоспроможності ЛПЗ. Важливість фінансового менеджменту зростає в умовах швидких економічних змін і дефіциту фінансових ресурсів як у самій системі медико-санітарної допомоги, так і в економіці країни в цілому.

Щорічне підвищення вартості медичного обслуговування в умовах дефіциту фінансових ресурсів залишає перед Україною два шляхи вирішення цієї проблеми. По-перше, збільшення суми коштів, що виділяються на охорону здоров'я з державного бюджету, або, по-друге, перерозподіл коштів за рахунок інших статей бюджету, при підвищенні податків або фінансових внесків у рамках системи загальнодержавного медичного соціального страхування. Жодний із цих підходів не бездоганний. Власне кажучи, «вірний» шлях фінансування, насамперед, залежить від тієї цінності, що дадуть здоров'ю і медичному обслуговуванню керівники вищої ланки, бо рівень фінансування неминуче визначається політичними пріоритетами.

Витрати на охорону здоров'я можна обмежити шляхом впливу на пропозиції платності медичних послуг,

включаючи співучасть громадян у покритті частини медичних витрат [2, с. 97]. З таким підходом можна було б легально (у межах правового поля) розробити багато стратегій реформування. Це – стратегії скорочення лікарів і лікарняних ліжок за рахунок інтенсифікації праці медичних працівників. Установлення обмежених рівнів витрат ЛПЗ із бюджету, економне використання фармацевтичних ресурсів, оптимізація застосування інноваційних технологій, впровадження ринкових стимулів оплати праці медиків, заміна дорогих лікарняних послуг на медичні послуги в амбулаторних умовах із частковою оплатою тощо.

Накопичений досвід свідчить, що стратегії фінансування за рахунок хворих на сьогоднішній день найменш болісно сприймаються громадянами України, але за платність вони вимагають якісну медичну допомогу. На жаль, деякі фінансові зміни у покритті витрат на медичні послуги в ЛПЗ не відповідають потребам населення і в основному неконституційні й неправові. Тому особливу увагу ми приділяємо вивченню фінансового механізму медичних закладів в умовах трансформаційного періоду.

Фінансова сфера є однією з найбільш проблемних у діяльності закладів охорони здоров'я. Це обумовлено тим, що в ЛПЗ існує багато питань, які потребують вирішення, зокрема, необхідними є:

- раціональне використання наданих із державного бюджету фінансових ресурсів;
- поліпшення якості медичних послуг і доступності їх усім прошаркам суспільства;
- пошук залучення додаткових коштів за допомогою нових джерел фінансування.

Фінансування діяльності ЛПЗ в умовах ринкової економіки багато в чому залежить від здатності реалізувати на практиці функції фінансового менеджменту, тим самим забезпечувати досягнення головної мети галузі (охорону і зміцнення здоров'я працездатного населення) з максимальним економічним ефектом. Шляхи досягнення мети, обумовленої складовими менеджерського управління і планування діяльності ЛПЗ, наведені на рисунку 2.

Рис. 2. Складові фінансового менеджменту лікувального закладу [4, с. 110]

Різка обмеження фінансування з бюджету закладів охорони здоров'я зумовило необхідність дослідження позабюджетних джерел фінансування життєдіяльності медичних закладів [1, с. 52]. Позабюджетними є фінансові кошти і матеріальні цінності, призначені для покриття потреб охорони здоров'я, крім бюджетного фінансування. Частина оплати за медичну допомогу, не забезпечену фінансуванням з бюджету, може покриватися за рахунок грошових внесків пацієнтів або підприємств, як часткове відшкодування вартості ресурсних витрат, розмір яких встановлюється місцевими органами влади [2, с. 54; 6, с. 77].

Досвід роботи показує, що обсяг позабюджетного фінансування окремої установи може бути 5–10% від загального фінансування, а середній показник охорони здоров'я – 6,4%. Більшість цих засобів становлять добродійні внески і пожертвування. Абсолютний обсяг платних послуг закладів охорони здоров'я області зріс у 2013 р. удвічі порівняно з попереднім роком, а їх питома

вага досягла 5,3% регіонального бюджетного фінансування.

Згідно зі статтею 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування можуть мати позабюджетні цільові кошти, яким, як правило, надається статус позабюджетних фондів. Утворення та функціонування таких фондів здійснюється на основі законодавства та положень, затверджених місцевою радою. Вони акумулюються на окремих рахунках і використовуються за цільовим призначенням для здійснення конкретних програм чи заходів. Кількість позабюджетних фондів, що можуть бути утворені органами місцевого самоврядування, відповідними законодавчими та нормативними актами, не обмежена. Таким чином, усі питання, пов'язані з утворенням позабюджетних цільових коштів (фондів) ЛПЗ, належать до компетенції керівників регіональної влади, згідно із законодавчою базою.

Позабюджетне притягнення фінансових і матеріальних коштів може здійснюватися у формі [8, с. 178]:

- обов'язкового відшкодування витрат ЛПЗ на лікування і реабілітацію хворих за рахунок фізичних і юридичних осіб, винних у хворобі або травмі, а також оплати комунальних послуг, амортизації медичного обладнання та інвентарю, підтримки санітарно-технічного стану;
- повного відшкодування витрат на лікування потерпілих при виробничих травмах і профзахворюваннях за рахунок засобів власника виробництва;
- відшкодування витрат при лікуванні та реабілітації потерпілих від автодорожніх травм;
- добровільних пожертвувань та внесків до ЛПЗ і фондів охорони здоров'я;
- гуманітарної допомоги;
- платних послуг (лікувальних, діагностичних, реабілітаційних, оздоровчих, соціальних, додаткових, немедичних);
- договорів із підприємствами, установами й організаціями;
- добровільного страхування окремих громадян і колективів;
- здавання в оренду неживаних територій, будівель і приміщень, прокат устаткування, медичної апаратури і автотранспорту;
- підприємницької діяльності, менеджерських дій та маркетингових послуг;
- інших джерел.

Джерелом фінансування усіх платних послуг для працюючих можуть бути кошти підприємств, установ, організацій з будь-якою формою власності, спроможність страхових компаній та індивідуального страхування,

добродійні фонди, кредити банків та інших кредиторів, кошти самих громадян та будь-які інші джерела фінансування, не заборонені законодавством України. Для соціально залежного населення (діти, інваліди, пенсіонери тощо) оплата медичних послуг може забезпечуватися за рахунок соціальних фондів або деяких благодійних фондів та ін.

Отже, запропонована консолідація позабюджетних коштів у лікарнях дасть змогу управлінцям – менеджерам ЛПЗ належно оцінити усі фінансові ресурси, розпорядником яких вони є, і визначити доцільність використання додаткових джерел фінансування.

ВИСНОВКИ

Фінансовий механізм закладів охорони здоров'я відповідає технології фінансування згідно з розподілом державного бюджету з розрахунку на одного мешканця в рік. Але нарахованого бюджету відповідно до нормативних вимог недостатньо. Тому керівники ЛПЗ вимушені відшкодовувати витрати за рахунок введення плати на деякі медичні послуги, а також із додаткових джерел, не заборонених законодавством України.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування цін на платні медичні послуги має бути максимально гнучким на основі беззбитковості з урахуванням можливостей конкретного пацієнта. Звідси – необхідність розумного планування і формування фінансових ресурсів у ЛПЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка та фінансування охорони здоров'я: навч.-метод. посіб. / укл. : А. Г. Ахламов, Н. Л. Кусик. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. – 134 с.
2. Москаленко В. Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я : монографія / В. Ф. Москаленко. – Київ : Книга плюс, 2008. – 320 с.
3. Слабкий Г. О. Сучасні підходи до фінансування системи охорони здоров'я / Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко, О. О. Заглада. – Київ, 2011. – 45 с.
4. Шутов М. М. Уроки управління. Менеджмент та лідерство в медсестринстві : навч. пос. – Кн. 1 / М. Шутов, С. Вовк, О. Швидкий ; за заг. ред. проф. В. Й. Шатила. – Донецьк–Житомир : ВІК, 2014. – 347 с.
5. Blank R. H. Comparative health policy / R. H. Blank, V. Burau. – Palgrave Macmillan, 2013. – P. 392.
6. Chikoto G. L. Building nonprofit financial capacity: The impact of revenue concentration and overhead costs / G. L. Chikoto, D. G. Neely // Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. – 2013. – P. 120.
7. Handbook of public economics / A. J. Auerbach [et al.] (ed.). // Newness. – 2013. – Т. 5. – P. 1–474.
8. Ryan C. Not-For-Profit Ratios for Financial Resilience and Internal Accountability: A Study of Australian International Aid Organizations / C. Ryan, H. Irvine // Australian Accounting Review. – 2012. – Т. 22, № 2. – С. 177–194.

Дата надходження рукопису до редакції: 22.10.2015 р.

Организация современного механизма финансирования здравоохранения в условиях трансформационного периода страны

С.М. Вовк, В.М. Лобас

Донецкий национальный медицинский университет имени М. Горького, г. Донецк, Украина

Цель – рассмотреть формирование современного механизма финансирования здравоохранения на этапе трансформационного периода страны.

Методы: информационно-аналитический, системный, эмпирический.

Результаты. Особенности развития финансово-кредитного механизма страны во многом определяются характером формирования стратегии финансовой системы общества со свойственными ей связями и отношениями. Финансовые отношения влияют на движение денежной массы в форме финансовых ресурсов согласно существующим стадиям. Следовательно, финансовый менеджмент в здравоохранении охватывает систему принципов, методов, форм, приемов управления рыночными механизмами в области финансов с целью повышения эффективности деятельности и конкурентоспособности лечебных учреждений. Важность организации современного механизма финансирования здравоохранения растет в условиях быстрых трансформационных изменений и дефицита финансовых ресурсов как в самой системе медико-санитарной помощи, так и в экономике Украины в целом.

Выводы. Финансовый механизм учреждений здравоохранения соответствует технологии финансирования согласно распределению государственного бюджета в расчете на одного жителя в год. Но начисленного бюджета в соответствии нормативных требований недостаточно. Важно другое: формирование цен на платные медицинские услуги должно быть максимально гибким на основе безубыточности с учетом возможностей конкретного пациента. Отсюда – необходимость разумного планирования и формирования финансовых ресурсов в лечебно-профилактических учреждениях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: здравоохранение, трансформационный период, лечебные учреждения, финансовый менеджмент, финансово-кредитный механизм.

Organization of modern financing mechanism of health in the transformation period of the country

S.M. Vovk, V.M. Lobas

Donetsk National Medical University M. Gorky, Donetsk, Ukraine

Purpose – to consider the organization of modern health financing mechanism at the stage of transition of the country.

Methods: analytical, systemic and empirical.

Results. Features of development of financially-credit mechanism of the country is largely determined by the nature of the strategy formation of financial system of the society with the audience her connections and relationships. Financial relations affect the movement of money in the form of financial resources in accordance with existing stages. Therefore, financial management in health care covers the system of principles, methods, forms, techniques of market mechanisms in the field of Finance with the purpose of increase of efficiency of activity and competitiveness of medical institutions. The importance of organizing a modern mechanism of financing health care is growing in conditions of rapid transformational change and lack of financial resources in health care and in the economy of Ukraine in general.

Conclusions. Financial mechanism of health care institutions meets technology funding according to the distribution of the state budget per inhabitant per year. But the assessed budget for in accordance with regulatory requirements is not enough. Is important that the formation of prices for paid medical services had a high degree of flexibility on the basis of break-even, based on the functionality of a particular patient. Hence the need for a reasonable planning and formation of financial resources in hospitals.

KEY WORDS: health care, transformational period, medical institutions, financial management, financial-credit mechanism.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Вовк Світлана Михайлівна – к.е.н., доц. кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я факультету інтернатури та післядипломної освіти Донецького національного медичного університету імені М. Горького; вул. Кірова, 27, м. Красний Лиман, Донецька область, 84404, Україна.

Лобас Віталій Михайлович – д.держ.упр., проф., зав. кафедри організації вищої освіти, управління охороною здоров'я факультету інтернатури та післядипломної освіти; вул. Кірова, 27, м. Красний Лиман, Донецька область, 84404, Україна.